

JURJEVO

24. APRIL

JURJEVO

- Jurjevo je najbolj priljubljen praznik pomladi in v naših krajih ga slavimo 23. ali 24. aprila.
- Janez Bogataj piše v svoji knjigi Sto srečanj z dediščino na Slovenskem, da je praznik svetega Jurija samo nadomestek za neko starejše praznovanje božanstva, čigar zasluga je bila v vsakoletni ponovni ozelenitvi narave. Praznovanje je povezano z davnimi pastirskimi šegami, saj se je v tem času marsikje spet začela paša in so se sklepale pogodbe s pastirji.

JURIJ V BELI KRAJINI

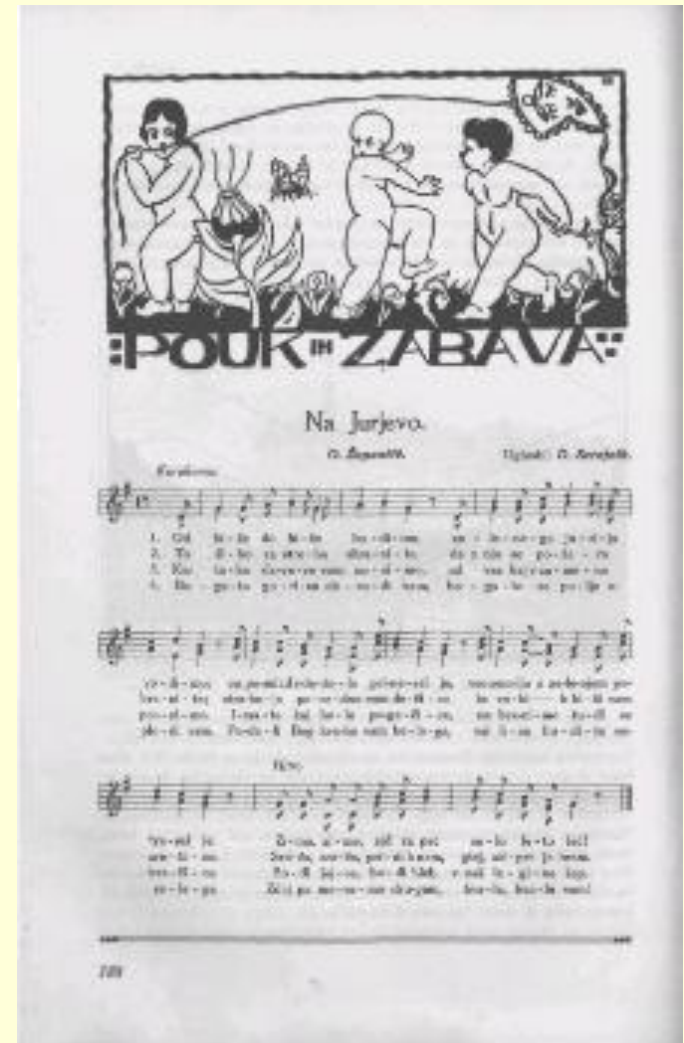
- Dušica Kunaver v svoji knjigi Bela krajina v ljudskem izročilu piše, da se v Beli krajini jurjevo obeležuje 24. aprila, na Hrvaškem pa že dan prej. Belokranjci smo to koledarsko zmedo rešili ob stari legendi: zeleni Jurij je na belem konju prijezdil do Kolpe, a je ni mogel prebroditi, denarja za brodnino ni imel, brodar ga ni hotel brezplačno pripeljati čez Kolpo. Moral je en dan zanj delati, da je odslužil brodnino. Tako je zeleni Jurij prišel v Belo krajino z enodneвно zamudo.

ZELENI JURIJ

- Zeleni Jurij je opevan v mnogih jurjevskih pesmih in poznajo ga v številnih slovenskih pokrajinah.
- Slovenske jurjevske pesmi oznanjajo prihod pomladi, prebujanje narave, odpiranje zemlje ter plodnost pridelkov.
- Belokranjsko izročilo je ohranilo ime zeleni Jurij, katerega je marsikje na Slovenskem nadomestil sveti Jurij.

Oton. Župančič. (1924). Na Jurjevo. Zvonček (Ljubljana), letnik 25, številka 7.

The image shows a page from a music book. At the top is a black and white folk illustration depicting three figures in a rural setting: a woman on the left, a child in the center, and a man on the right, with a butterfly and a sun-like figure in the background. Below the illustration is the title "POUK IN ZABAVA" in a stylized font. The main title of the piece is "Na Jurjevo." followed by the composer's name "O. Župančič." and the publisher's name "Ugled: D. Konec." The musical score is written in G major (one sharp) and 2/4 time. It includes four staves of music with lyrics in Slovene. The lyrics are: 1. Gd. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. 2. To. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. 3. Na. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. 4. Na. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. M. in do. The lyrics are repeated for each staff. The page number "208" is visible at the bottom right.

ZELENI JURIJ / SVETI JURIJ

- Zeleni Jurij je mitološki sin najvišjega slovanskega boga Peruna, zaščitnik živine in konj, ščiti pred kačami, prinaša rodovitnost in v dvoboju premaga sovražnika.
- Zeleni Jurij je v slovenskih predstavah bajeslovni lik, jezdec na zelenem ali belem polju. Če je jurjevo zeleno, je prihajal na zelenem konju, če je sneg, je prijezdil na belcu.
- Jurij se udari na travniku z Raboljem, mladeničem, ki je oblečen v slamo in pooseblja zimo.
- Podoba Jurija je povezana z bojem med zimo in pomladjo, med mrazom in toploto, med jalovostjo in rodovitnostjo.
- Sveti Jurij pa je bil vojak, svetnik in mučenec iz 4. stoletja, ki je rešil sveto Marjeto pred zlobnim zmajem in s krščanstvom prevzel vlogo bajeslovnega junaka.
- Upodablja ga kot močnega, mladega moža v viteški opravi na belem konju.
- Njegova atributa sta ščit in sulica. Podoba svetega Jurija na konju v boju z zmajem spada med najbolj znane in pogoste upodobitve v krščanstvu.
- Njegov god 23. aprila pomeni vrnitev pomladi, vstajenje in napredek. Na freskah in kipih je pogosto upodobljen s kopjem v rokah, ko stoji ali jezdi na konju in s sulico prebada zmaja.

LEGENDA

- Jurij kot pomlad, ki premaga zimo, iztrga iz krempljev zemljo in reši ogroženo kraljično.
- Njegova podoba je, da sedi na konju in se bojuje z zmajem.
- Takrat je deželo obvladoval zmaj, ki so mu morali ljudje vsak dan žrtvovati dve ovci, da so ga pomirili.
- Ko je zmanjkalo ovac, je zahteval človeške žrtve.
- Žreb, ki naj bi določil prvo žrtev, je izbral kraljevo hčer.
- Kraljeva hči se je oblekla v nevestina oblačila in čakala na zmaja...
- Tedaj je Jurij s sulico napadel zmaja in ga ubil.

Sveti Jurij, slika na steklo, E 5119, hrani Belokranjski muzej Metlika

ZAVETNIK MEST

- V srednjem veku so svetega Jurija zelo častili zaradi njegovega junaštva.
- Viteštvo ga je izvolilo za svoj vzor in svojega zavetnika.
- Postal je zaveznik mnogih dežel in mest (Anglije, Genove ... tudi Ljubljane).

Sv. Jurij v boju z zmajem, freska iz okoli leta 1440 v cerkvi sv. Janeza Krstnika v Ribčevem Lazu

Foto: Robert Peskar, ZVKDS

KMEČKI KOLEDAR

- Jurjevo po kmečkem koledarju pomeni začetek pomladi, tega pa se ljudje, še posebej kmetje, vedno razveselijo.
- Ljudje prihod Jurija “proslavljajo” na različne načine.
- Jurjevanje je obredno vpeljevanje pomladi.
- Belokranjskega zelenega Jurija so okitili z zelenjem, v roke pa so mu dali zeleno brezo.
- Na zeleno brezo so navezali rdečo pentljo in jo okrasili z rdečimi trakovi.
- Rdeča barva odganja zle duhove.
- Pred hišo so zapeli staro obredno pesem:
“Prošel je prošel, pisani vuzem, došel je došel zeleni Jure na zelenem konji, po zelenim polji. Dajte mu, dajte, jurja darovajte...”

DANES

- Včasih so jurjevali po vsej Sloveniji, skupine, ki so jurjevale po Beli krajini, so bile različno velike. Na Vinici so jurjevali predvsem otroci in s petjem jurjevskih pesmi od hiše do hiše nabirali darove. Jurij v Adlešičih pa je bil nekaj posebnega, ker ga je predstavljal odrasel fant na belem konju, okrašen s cvetjem in zelenjem.
- Danes so šege v Beli krajini močno opustili in jurjevsko tradicijo oživljajo folklorne skupine, kar pa ni povsem enako.
- Jurjevanje, ki ga oživlja folklorna skupina iz Črnomlja, je Črnomaljsko jurjevanje.

ČRNOMALJSKO JURJEVANJE

- Dekleta so v tem času okrasila mlado brezo s pisanimi trakovi in rožami. Nato se je skupina napotila v mestno jedro. Na čelu so stopali fantje, ki so piskali na frule in trobili v rogove iz lubja. S tem so simbolično odganjali zle sile, ki so hotele preprečiti prihod pomladi. Za njimi so šli fantje, ki so nosili okrašeno drevo – mlaj. S trakovi in pisanim cvetjem okrašeno drevo so fantje prislonili na graščino, kjer so na oknih čakala dekleta. Leta so iz drevesa osmukala pisane trakove in cvetje. Tačas so jurjaši odpeljali zelenega Jurija do mosta in vrgli zeleni koš v vodo reke. S tem je bilo obredja konec.

Viničani so se leta 1908 udeležili praznovanja ob 60-letnici vladanja cesarja Franca Jožefa na Dunaju. Na fotografiji belokranjski otroci z zelenim Jurijem.

(Ivan Šašelj, Bisernice iz belokranjskega narodnega zaklada II. Ljubljana 1909)

Predstavitev delavnice Na Jurijevo

- **Opredelitev:** Spoznavanje zelenega Jurija in pesmi Na Jurijevo.
- Naloga je razdeljena na štiri dele.
- **V prvem delu** seznanimo otroke z jurjevanjem, zelenim Jurijem in svetim Jurijem. Naučimo jih razlik med obema Jurijema.
- **V drugem delu** jih seznanimo s pesmico Na Jurijevo. Skupaj se naučimo pesem »Na Jurijevo« iz Župančičeve zbirke Pisanice.

Vir: Župančič, Oton. 1900. Pisanice – Pesmi za mladino. Ljubljana: L. Schwentner.

Na Jurijevo.

Dva dečka trobita in vodita „zelenega Jurija“ od hiše do hiše, tretji pa nosi košarico za darove in pòje:

Od hiše do hiše hódimo,
Zelenega Jurija vódimo,
On pômlad veselo prinesel je,
Vso zemljo z zelenjem potresel je:
Zima, zima, hajd za peč
V gôrko postelj léc!

Deček s košarico dá gospodarju ali gospodinjí brezovo šibico in pòje:

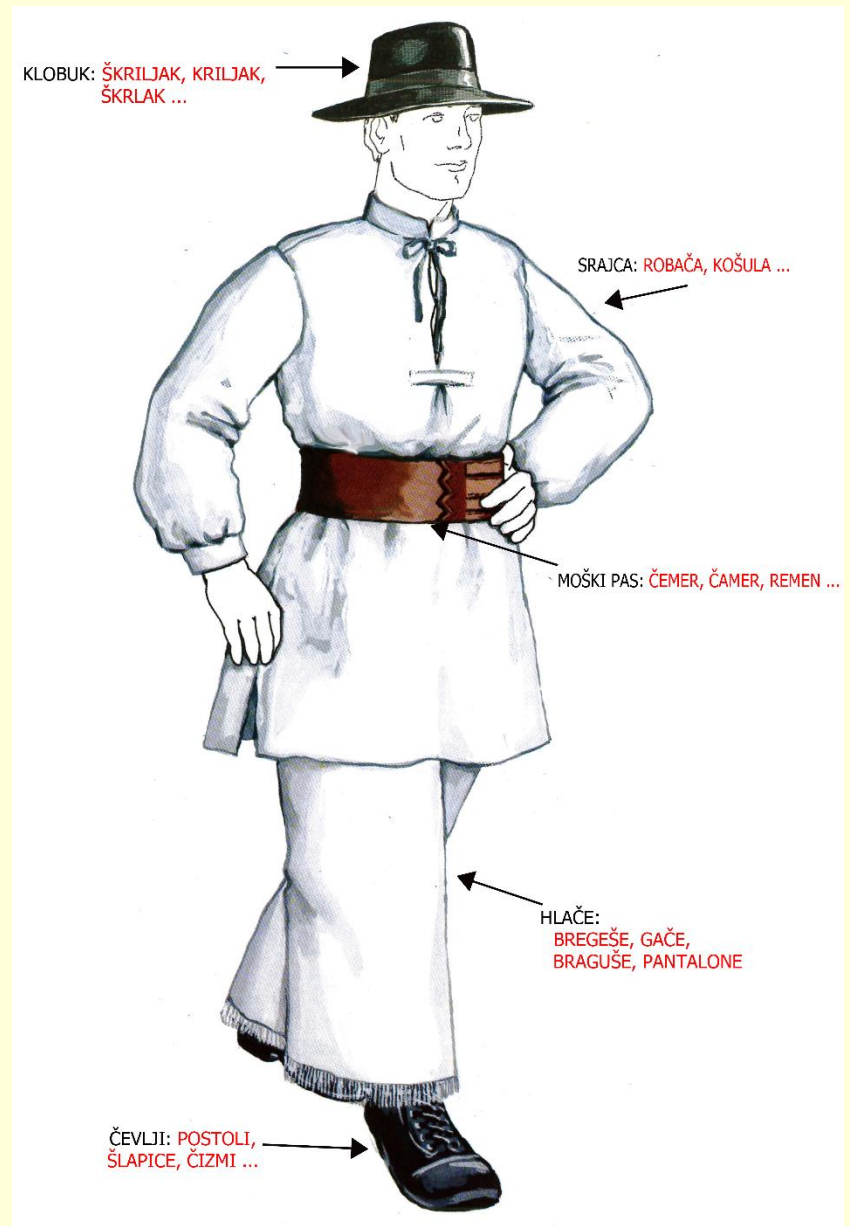
To šibo za streho shránite,	Ker take darove vam nósimo,
Da ž njo se požara ubránite,	Od vas jih v zameno prósimo:
Da kázni poredno vam déčico	Imate kaj bele pogačice?
In vabi k hiši vam sréčico.	Ne branimo tudi se kračice;
Sreča, sreča, pridi k nam,	Bodi jajce, bodi hleb
Glej, odprt je hram!	V naš izgini žep!

Bogato gorica obrôdi vam,
Bogato se polje oplôdi vam,
Podeli Bog kruha vam belega,
Vsi lica bodite veselega,
Mi moramo drugam,
Hvala, hvala vam!

Smiljan Smiljanič.

- **V tretjem delu** naučimo otroke kako poimenovati posamezne dele belokranjske noše. Naučimo jih tudi, kako se narečno poimenuje dele noš.

Delavnica

- **V četrtem delu** otroci izdelajo vsak svojega Jurija.

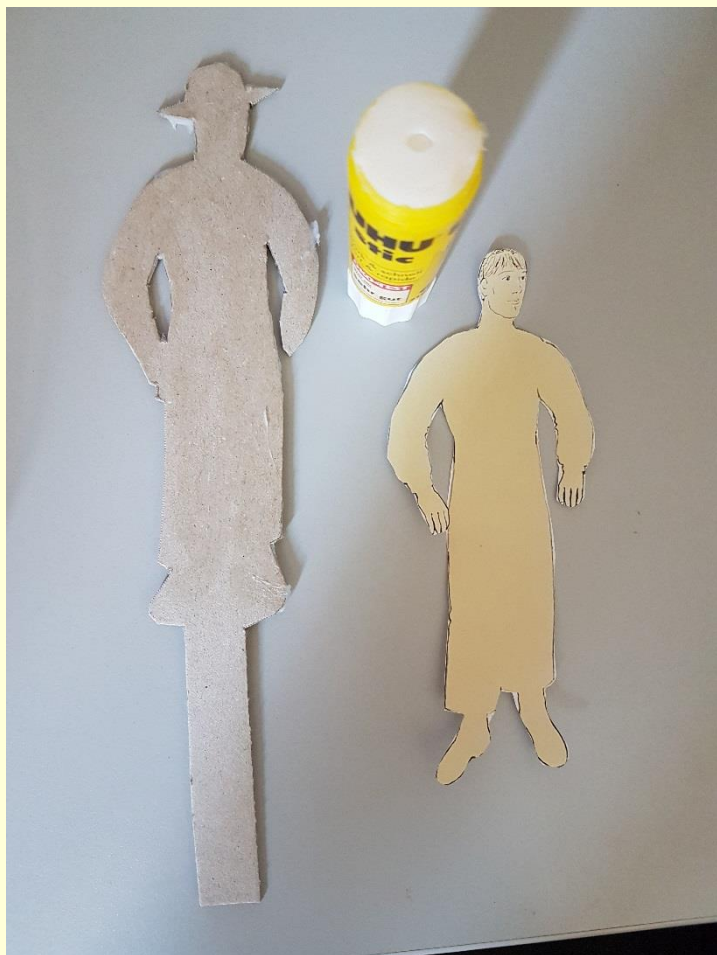
- **Za delavnico potrebujemo:**

- ✓ Jurijev oris iz kartona,
- ✓ list z »golim« Jurijem,
- ✓ list na katerem so: Jurijeva srajca, hlače in pas,
- ✓ škarje,
- ✓ lepilo,
- ✓ ogrodje iz žice,
- ✓ rdeč krep papir in
- ✓ veje bele breze.

- **Izvedba:** otrokom razdelimo model iz kartona. Damo jim “goli” model in škarje, nato nalepijo “goli” model na oris iz kartona.

- Nato razdelimo list z deli belokranjske obleke. Najprej prilepijo hlače ali bregeše, gače, braguše, pantalone.

- Nato srajco ali robačo, košujo.

- Sledijo čevlji ali postoli, šapice, čizmi ...

- Klobuk ali škrljak, kriljak, škrlak ...

- Moški pas ali čemer, čamer, remen ...

- Koš iz žice.

- Brezove veje.

- Rdeč trak.

Delavnica 2007

Literatura:

- Kurent, Niko. 1989. Praznično leto Slovencev 1. Ljubljana: Družina.
- Župančič, Oton. 1924. Na Jurjevo. *Zvonček (Ljubljana)*, letnik 25, številka 7. Spletna stran: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-2P8DTYEE>
- Ovsec, Damjan. 2010. Praznovanje pomladi in velike noči na Slovenskem in po svetu. Ljubljana: Modrijan.
- Slovenski etnološki leksikon. 2004. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Bogataj, Janez. Smo kaj šegavi? Leto šeg in navad na Slovenskem. 1998. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Fotografije: Arhiv Belokranjskega muzeja.
- Risbe noš: Jasmina Nedanovski.